

FINANSE PUBLICZNE I PRAWO FINANSOWE

Podatek od spadków i darowizn

mgr Michał Stawiński

Katedra Prawa Finansowego, WPAiE Uwr

rok akademicki 2017/2018

Podstawa prawna

Ustawa z dnia 28 lipca 1983 roku **o podatku od spadków i darowizn**
(tekst jedn. Dz. U. z 2018 r., poz. 644 ze zm.)

Ogólna charakterystyka PSD

- PSD to podatek **bezpośredni** płacony od przyrostu majątku.
- PSD jest powszechnie klasyfikowany jako podatek **majątkowy**.
- Wykazuje podobieństwa do podatku PCC (również dotyczy przesunięć majątkowych), jednak skupia się na fakcie wzbogacenia i na relacjach osobistych stron.
- To podatek o zamkniętym podatkowoprawnym stanie faktycznym.
- PSD jest w całości dochodem gmin.
- Organem właściwym jest naczelnik urzędu skarbowego.

Podmiot PSD

Podatnikami PSD są wyłącznie osoby fizyczne.

Podatników PSD dzieli się na **3 grupy podatkowe**, do których zalicza się odpowiednio:

- **1 grupa:** małżonka, zstępnych, wstępnych, pasierba, zięcia, synową, rodzeństwo, ojczyma, macochę i teściów,
- **2 grupa:** zstępnych rodzeństwa, rodzeństwo rodziców, zstępnych i małżonków pasierbów, małżonków rodzeństwa i rodzeństwo małżonków, małżonków rodzeństwa małżonków, małżonków innych zstępnych,
- **3 grupa:** innych nabywców.

Podmiot PSD

Przynależność do jednej z grup podatkowych wpływa na:

1. wysokość kwoty wolnej od podatku (art. 9 ust. 1 upsd),
2. stawkę podatku (art. 15 ust. 1 upsd),
3. możliwość skorzystania z niektórych zwolnień (np. art. 4 ust. 1 pkt 9 upsd).

Zwolnienie z art. 4a upsd (tzw. „grupa zerowa”)

Zwalnia się od podatku nabycie własności rzeczy lub praw majątkowych przez **małżonka, zstępnych, wstępnych, pasierba, rodzeństwo, ojczyma i macochę**, jeżeli spełnią warunki określone w art. 4a upsd.

Warunki zwolnienia:

- dokonanie terminowego zgłoszenia, chyba że podstawą jest umowa w formie aktu notarialnego (6 miesięcy od powstania obowiązku/uprawomocnienia orzeczenia stwierdzającego nabycie spadku),
- potwierdzenie wpływu środków na rachunek (jeżeli przedmiotem darowizny są środki pieniężne).

Przedmiot PSD

- Ustawa określa zamknięty katalog opodatkowanych czynności.
- Czynności opodatkowane PSD charakteryzuje uzyskanie wzbogacenia bez poniesienia żadnych nakładów lub kosztów.

Przedmiot PSD

Podatkowi podlega nabycie przez osoby fizyczne własności rzeczy znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub praw majątkowych wykonywanych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, tytułem:

1. **dziedziczenia**, zapisu zwykłego, dalszego zapisu, zapisu windykacyjnego, polecenia testamentowego;
2. **darowizny**, polecenia darczyńcy;
3. **zasiedzenia**;
4. **nieodpłatnego zniesienia współwłasności**;
5. **zachowku**, jeżeli uprawniony nie uzyskał go w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny lub w drodze dziedziczenia albo w postaci zapisu;
6. **nieodpłatnej: renty, użytkowania oraz służebności**.

Dziedziczenie

- spadek stanowią prawa i obowiązki majątkowe zmarłego, przechodzące z chwilą śmierci na jedną lub kilka osób
- spadek otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy,
- spadkobierca nabywa spadek z chwilą otwarcia spadku.
- Podatek dotyczy zarówno dziedziczenia ustawowego jak i testamentowego.

Darowizna

- Darowizna jest umową, przez którą darczyńca zobowiązuje się do bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego kosztem swego majątku.
- Darowizna a alimenty (art. 121 ust. 1 pkt 127 PIT); Zwolnione od podatku dochodowego są alimenty:
 - a) na rzecz dzieci, które nie ukończyły 25 roku życia, oraz dzieci bez względu na wiek, które zgodnie z odrębnymi przepisami otrzymują zasiłek (dodatek) pielęgnacyjny lub rentę socjalną,
 - b) na rzecz innych osób niż wymienione w lit. a, otrzymane na podstawie wyroku sądu lub ugody sądowej, do wysokości nieprzekraczającej miesięcznie 700 zł;

Zasiedzenie

- Posiadacz nieruchomości niebędący jej właścicielem nabywa własność, jeżeli posiada nieruchomość nieprzerwanie **od lat dwudziestu** jako posiadacz samoistny, chyba że uzyskał posiadanie w złej wierze (zasiedzenie).
- Po upływie **lat trzydziestu** posiadacz nieruchomości nabywa jej własność, choćby uzyskał posiadanie w złej wierze.
- Posiadacz rzeczy ruchomej niebędący jej właścicielem nabywa własność, jeżeli posiada rzecz nieprzerwanie **od lat trzech** jako posiadacz samoistny, chyba że posiada w złej wierze.

Nieodpłatne zniesienie współwłasności

W PCC – tylko w części dotyczące spłat lub dopłat.

W CIT – źródło przychodu

W PIT – zwolnione zniesienie współwłasności między małżonkami

Nieodpłatne zniesienie współwłasności

Przepisy ustawy o nieodpłatnym zniesieniu współwłasności stosuje się odpowiednio do nieodpłatnego:

1. nabycia własności rzeczy wspólnej (wspólnego prawa majątkowego) albo jej części przez niektórych dotychczasowych współwłaścicieli na dalszą współwłasność;
2. wyodrębnienia własności lokali na rzecz niektórych lub wszystkich współwłaścicieli.

Zachowek

Art. 991. Kodeksu cywilnego

§ 1. Zstępny, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachowek).

§ 2. Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Nieodpłatna renta, użytkowanie, służebność

- Przez umowę renty jedna ze stron zobowiązuje się względem drugiej do określonych świadczeń okresowych w pieniądzu lub w rzeczach oznaczonych tylko co do gatunku.
- Użytkowanie jest jednym z tak zwanych ograniczonych praw rzeczowych. Są to prawa, na mocy których właściciel rzeczy obciąża ją prawem, z którego może korzystać osoba trzecia. Powstaje taka sytuacja, że prawo do rzeczy ma jednocześnie właściciel oraz w ograniczonym zakresie osoba trzecia.
- Podatek dotyczy tylko służebność osobistych (nie gruntowych i nie przesyłu).

Przedmiot PSD

Art. 2. upsd

Nabycie własności rzeczy znajdujących się za granicą lub praw majątkowych wykonywanych **za granicą** podlega podatkowi, jeżeli w chwili otwarcia spadku lub zawarcia umowy darowizny **nabywca**:

1. był obywatelem polskim lub
2. miał miejsce stałego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Wyłączenia

Podatkowi nie podlega m. in.:

1. nabycie własności rzeczy ruchomych znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub praw majątkowych podlegających wykonaniu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli w dniu nabycia **ani nabywca, ani też spadkodawca lub darczyńca nie byli obywatelami polskimi i nie mieli miejsca stałego pobytu lub siedziby na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;**
2. nabycie w drodze spadku, zapisu windykacyjnego lub darowizny **praw autorskich i praw pokrewnych**, praw do projektów wynalazczych, znaków towarowych i wzorów zdobniczych oraz wierzytelności wynikających z nabycia tych praw;

Zwolnienia

Nabycie **w drodze darowizny pieniędzy lub innych rzeczy przez osobę zaliczoną do I grupy podatkowej** w wysokości nieprzekraczającej 9637 zł od jednego darczyńcy, a od wielu darczyńców łącznie nie więcej niż 19 274 zł w okresie 5 lat od daty pierwszej darowizny,

jeżeli

pieniądze te lub rzeczy obdarowany przeznaczy w okresie 12 miesięcy od dnia ich otrzymania na wkład budowlany lub mieszkaniowy do spółdzielni, budowę domu jednorodzinnego, nabycie lokalu mieszkalnego stanowiącego odrębną nieruchomość albo spłatę zabezpieczonego hipoteką kredytu mieszkaniowego wraz z odsetkami.

Zwolnienia

Nabycie w drodze spadku lub zapisu windykacyjnego:

1. przez osoby zaliczone do I i II grupy podatkowej przedmiotów wyposażenia mieszkania, pościeli, odzieży, bielizny oraz narzędzi pracy przeznaczonych do użytku w gospodarstwie domowym,
2. dzieł sztuki i rękopisów będących przedmiotem twórczości spadkodawcy,
3. nabycie przez osoby zaliczone do I grupy podatkowej własności rzeczy lub praw majątkowych w drodze nieodpłatnego zniesienia współwłasności.

Zwolnienia

Zwolnienia stosuje się, jeżeli w chwili nabycia nabywca:

1. posiadał obywatelstwo polskie lub
2. obywatelstwo jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej lub państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu.

Obowiązek podatkowy

- Przepisy ustawy określają moment powstania obowiązku podatkowego indywidualnie dla każdego tytułu (art. 6 upsd).
- Najczęściej moment powstania obowiązku jest tożsamy z chwilą przysporzenia majątkowego.
- Obowiązek podatkowy ciąży na nabywcy (art. 5 upsd).

Obowiązek podatkowy

Obowiązek podatkowy powstaje:

- 1) przy nabyciu w drodze dziedziczenia - z chwilą przyjęcia spadku;
- 2) przy nabyciu tytułem zachowku - z chwilą zaspokojenia roszczenia;
- 3) przy nabyciu w drodze darowizny - z chwilą złożenia przez darczyńcę oświadczenia w formie aktu notarialnego, a w razie zawarcia umowy bez zachowania przewidzianej formy - z chwilą spełnienia przyrzeczonego świadczenia;
- 4) przy nabyciu w drodze zasiedzenia - z chwilą uprawomocnienia się postanowienia sądu stwierdzającego zasiedzenie;

W przypadku gdy nabycie nie zostało zgłoszone do opodatkowania, obowiązek podatkowy powstaje z chwilą powołania się przez podatnika przed organem podatkowym na fakt nabycia.

Podstawa w PSD

- Podstawę opodatkowania stanowi wartość nabytych rzeczy i praw majątkowych po potrąceniu długów i ciężarów (czysta wartość).
- Wartość ustala się według stanu rzeczy i praw majątkowych w dniu nabycia i cen rynkowych z dnia powstania obowiązku podatkowego.
- Wartość nabytych rzeczy i praw majątkowych przyjmuje się w wysokości określonej przez nabywcę, jeżeli odpowiada ona wartości rynkowej tych rzeczy i praw.
- Korygowanie podstawy – art. 8 ust. 4 upsd.
- Jeżeli na skutek przyjęcia *spadku* lub *darowizny* następuje zwolnienie nabywcy z zobowiązania albo jego wygaśnięcie, wartość tego zobowiązania wlicza się do podstawy opodatkowania.

Świadczenia powtarzające się

1. Wartość świadczeń powtarzających się przyjmuje się do podstawy opodatkowania w wysokości rocznego świadczenia pomnożonego:
 - w razie ustanowienia świadczeń na czas określony co do liczby lat lub ich części - przez liczbę lat lub ich części;
 - w pozostałych przypadkach, w tym w razie ustanowienia świadczeń na czas nieokreślony - przez 10 lat.
2. Przepisy ust. 1 stosuje się odpowiednio do obliczenia wartości prawa użytkowania i służebności.
3. Roczną wartość użytkowania i służebności ustala się w wysokości 4% wartości rzeczy oddanej w użytkowanie lub obciążonej służebnością.

Kwota wolna od podatku

Opodatkowaniu podlega nabycie przez nabywcę, od jednej osoby, własności rzeczy i praw majątkowych o czystej wartości przekraczającej:

- 9637 zł - jeżeli nabywcą jest osoba zaliczona do I grupy podatkowej;
- 7276 zł - jeżeli nabywcą jest osoba zaliczona do II grupy podatkowej;
- 4902 zł - jeżeli nabywcą jest osoba zaliczona do III grupy podatkowej.

Należy uwzględnić wartość rzeczy i praw majątkowych nabytych od danej osoby lub po tej samej osobie w okresie **5 lat** poprzedzających rok, w którym nastąpiło ostatnie nabycie.

Stawki podatku

- Wysokość stawki podatkowej zależy od przynależności do grupy podatkowej.
- Stawki określa tabela w art. 15 upsd.
- Tabela nie uwzględnia kwot wolnych od podatku (art. 9 ust. 1 upsd) i kwot objętych zwolnieniem (np. art. 4 ust. 1 pkt 5 upsd).

Kwoty nadwyżki w zł		Podatek wynosi
Ponad	Do	
1) od nabywców zaliczonych do I grupy podatkowej		
	10'278 zł	3%
10'278 zł	20'556 zł	308 zł 30 gr i 5% nadwyżki ponad 10'278 zł
20'556 zł		822 zł 20 gr i 7% nadwyżki ponad 20'556 zł
2) od nabywców zaliczonych do II grupy podatkowej		
	10'278 zł	7%
10'278 zł	20'556 zł	719 zł 50 gr i 9% od nadwyżki ponad 10'278 zł
20'556 zł		1'644 zł 50 gr i 12% od nadwyżki ponad 20'556 zł
3) od nabywców zaliczonych do III grupy podatkowej		
	10'278 zł	12%
10'278 zł	20'556 zł	1'233 zł 40 gr i 16% nadwyżki ponad 10'278 zł
20'556 zł		2'877 zł 90 gr i 20% nadwyżki ponad 20'556 zł
7%	Nabycie własności w drodze zasiedzenia	

Sankcyjna stawka PSD

Nabycie własności rzeczy lub praw majątkowych w drodze darowizny lub polecenia darczyńcy podlega opodatkowaniu według **stawki 20%**, jeżeli:

- obowiązek podatkowy powstał wskutek powołania się podatnika przed organem podatkowym lub organem kontroli skarbowej w toku czynności sprawdzających, postępowania podatkowego, kontroli podatkowej lub postępowania kontrolnego na okoliczność dokonania tej darowizny,
- a należny podatek od tego nabycia nie został zapłacony.

Rozliczanie PSD

- Zobowiązanie podatkowe powstaje w drodze doręczenia decyzji organu podatkowego.
- Podatnik zobowiązany jest złożyć zeznanie podatkowe wraz z niezbędnymi załącznikami.
- Obowiązek złożenia zeznania nie dotyczy sytuacji, gdy podatek jest pobierany przez płatnika.

PSD – płatnik

Notariusze są płatnikami podatku od dokonanej w formie aktu notarialnego:

- 1) darowizny;
- 2) umowy nieodpłatnego zniesienia współwłasności lub ugody w tym przedmiocie;
- 3) umowy nieodpłatnego ustanowienia służebności;
- 4) umowy nieodpłatnego ustanowienia użytkowania.

Ulga mieszkaniowa (art. 16 upsd)

W przypadku nabycia własności (współwłasności) lokalu mieszkalnego stanowiącego odrębną nieruchomość,:

1) w drodze dziedziczenia, zapisu zwykłego, zapisu windykacyjnego, dalszego zapisu, polecenia testamentowego, darowizny lub polecenia darczyńcy **przez osoby zaliczane do I grupy podatkowej,**

2) w drodze dziedziczenia, zapisu zwykłego, zapisu windykacyjnego, dalszego zapisu lub polecenia testamentowego **przez osoby zaliczane do II grupy podatkowej,**

3) w drodze dziedziczenia, zapisu zwykłego, zapisu windykacyjnego, dalszego zapisu lub polecenia testamentowego przez osoby zaliczane do III grupy podatkowej, **które sprawowały opiekę nad wymagającym takiej opieki spadkodawcą, na podstawie pisemnej umowy z podpisem notarialnie poświadczonym, przez co najmniej dwa lata od dnia poświadczenia podpisów przez notariusza**

- nie wlicza się do podstawy opodatkowania ich czystej wartości do łącznej wysokości nieprzekraczającej **110 m²** powierzchni użytkowej lokalu.

Ulga mieszkaniowa (art. 16 upsd)

Ulga przysługuje osobom, które:

1. Nie są właścicielami innego lokalu,
2. nie są najemcami lokalu lub będąc nimi rozwiążą umowę najmu w terminie 6 miesięcy od dnia złożenia zeznania podatkowego albo zawarcia umowy *darowizny* w formie aktu notarialnego,
3. będą zamieszkiwać będąc zameldowanymi na pobyt stały w nabytym lokalu lub budynku i nie dokonają jego zbycia przez okres 5 lat.